

Tabódy István

Az 1961-es letartóztatás előzményei 1959-re nyúlnak vissza, amikor a Hittudományi Akadémia hallgatóit rá akarták venni arra, hogy vállaljanak aktív szerepet a békemozgalomban. Akkoriban az akadémia főduktora voltam.

Miután 1958-ban, viharos események után pappá szenteltek, Shvoy püspök úrnak az volt a véleménye, hogy nagyon szűken teljesítettem a kánonjogilag előírt szemináriumi időt, hiszen közben egy időre lefogtak, tehát éppen csak két évet töltöttem szemináriumban. Azt mondta, „még paposodnom kell”, vonuljak be még egy évre a teológiára. Akkor már elég gazdag múlttal rendelkező ember voltam, s tíz-tizenöt évvel idősebb kurzustársaimnál.

Talán nagyobb tekintélyre tettem szert a kispapok előtt, mint egyes elöljárók, bár én ezt soha nem használtam ki. Miután a legtöbb püspököt személyesen ismertem, és a saját püspökömtől, Shvoy Lajostól első kézből kaptam meg, miről tanácskoztak, milyen gondok vannak a kispapokkal kapcsolatban, esténként informáltam társaimat a velük kapcsolatos hírekről: milyen nyomást gyakorol az állam a püspöki karra, és a püspöki kar mit várna a kispapoktól.

A püspöki kar nyugalmat szeretett volna, hogy az állam ne „piszkálja” őket a kispapok miatt. Nagyon nehéz ma beszélni arról, milyen körülmények között nevelődtek akkor a kispapok. 1956 után az ellenünk folytatott nyomozást szemináriumi elöljáróink végezték. Volt köztük olyan is, aki később püspök lett. Ezek az elöljárók az állam által valamilyen ok miatt kényszeríthető emberek voltak, kivéve az akkori spirituálisunkat.

A letartóztatásra bármikor számítani lehetett, az évek során ugyanis folyamatosan fogták le a papokat. 1957-ben, amikor a szemináriumból elvittek bennünket, ért csak váratlanul minket, hiszen a kispapok a forradalomban, ami a fegyveres részét illeti, teljesen ártatlanok voltak. Olyan esetek előfordultak, hogy a kispapok reverendát adtak a menekülő egyetemistákra; segítettek röpcédulákat sokszorosítani, terjeszteni, ez is tény. Az 1957-es letartóztatásra az igazi indítókot csak a közelmúltban tudtam meg. Mindszenty bíboros úr engem bízott meg, hogy menjek ki az Állami Egyházügyi Hivatal Pasaréti úti épületébe tíz kispappal, és biztosítsam, hogy onnan ne tűnjenek el az iratok. Más idők jártak akkor, más idők a mostaniak, amikor — gondolom — a rendszerváltozás során teherautószám égették el a kompromittáló iratokat. 1956-ban ezt meg lehetett akadályozni. Kijelöltem a tíz kispapot, de már nem jutottam ki a Pasaréti útra, mivel 4-én az oroszok megszállták Budapestet. Több kispap ezekben a napokban kinn járt a Pasaréti úton. Egyikük látta, amint az ottani dolgozó zsebre tette a páncélzsekrény kulcsát és el akart távozni. Vigh Szabolcs rászólt az egyházügyi tisztviselőre: vegye ki a zsebéből a kulcsot és tegye vissza a helyére. Az illető így is tett, majd eltávozott.

A forradalom leverése után az az egyházügyi hivatalnok szembetalálkozott az utcán Vigh Szabolccsal, és fölismerte. Szabolcsot már másnap letartóztatták, a központisták ellen bosszúhadjárat indult. Sajnos a szeminárium nem egy vezetője aktívan részt vett a nyomozásban és jelentéstételben. Féltek tőlünk, hogy tevékenységünkkel esetleg lebuktatjuk professzorainkat, püspökeinket. Nem mindenki képes vállalni azt, amit Szent Ignác mondott: az Úr búzája vagyok, örülök, hogy megőrölnék.

Amikor visszakerültem a szemináriumba, s tulajdonképpen itt kellene kezdenem, rendkívül furcsa helyzetet találtam. A Hittudományi Akadémia akkori rektorának ÁVH-s tiszt volt a testvére. Nagy tudós hírében álló, de korántsem hősi lelkületű szerzetes volt a dékán. Valamennyien rendkívül fagyosan fogadtak. Nem tudták, Shvoy püspök egyéni akciója révén kerültem-e vissza a szemináriumba, vagy pedig az állam beleegyezésével. Shvoy püspök úr ugyanis rossz püspök, szálla volt az állam szemében. Az ÁEH közölte, hogy az ő tudtukkal helyeztek oda engem, s fölszólította a rektort, az előljárókat, hogy feledtessék velem a korábbi sérelmeket.

A spirituálisom, Papp Imre, aki nagyszerű ember volt, behívatott és nevetve azt mondta nekem: ide figyeljen Pista, most csináljon úgy, mintha még sosem járt volna ebben a szemináriumban. Menjen be a rektor úrhoz, jelentkezzen nála, a többit bízza rám.

A rektor, amikor meglátott, szó szerint kirúgta maga alól a széket, s kitárt karokkal futott felém. Megölelt, összevissza csókol. Milyen öröm, hogy újra vagy!

Majd átküldött a dékánhoz, aki hasonlóan viselkedett. Megölelt, és biztosított arról, ha bármire szükségem volna, mindig mellettem áll.

Később egyházi vonalon a fejemhez vágták, hogy én tettem tönkre a központi szemináriumot. Az egyház bizonyos köreiből elterjedt, hogy forró fejemnek és katonás, lázító magatartásomnak köszönhető, ami 1958-ban a Hittudományi Akadémián történt. Beszédeim hatására — állították egyesek — az egyébként jámbor és szent életű kispapok fegyelmezetlenségre szánták el magukat: nem voltak hajlandók részt venni a békepapi gyűlésen.

Hamvas érsek úr mint esztergomi adminisztrátor, három szeminárium fölött rendelkezett. Ezek élére talán nem a legszerencsésebben válogatta ki a rektorokat. Azt mondta nekem: közöljem a kispapokkal, amennyiben nem mennek el, nem megyünk el másnap a békegyűlésre, akkor az ÁEH valamennyiünket kizár a Hittudományi Akadémiáról és a szemináriumból.

1958 decemberében, a békegyűlés előtti utolsó együttlétünkön felálltam, és azt mondtam a kispapoknak: nézzétek, két jó megoldás lehetséges. Vagy elmegyünk mindnyájan, és az nem baj, vagy egyikünk sem megy el. Baj csak abból származik, ha megyünk is, maradunk is. Hiszen ez az ÁEH célja, hogy megszissanak bennünket és fölmozsolják az akadémiát. Én nem foglalom állást, döntsön a Jóisten, menjünk el a szeminárium kápolnájába, énekeljük el a *Jöjj, Szentlélek Úristent*, utána maradjunk csöndben egy ideig, majd mindenki vonuljon vissza a cellájába, ne szóljon a másikhoz egy szót se, és holnap reggel úgy dönt, ahogy akar!

A békegyűlés előtti estén Hamvas érsek úr megkérdezte tőlem: mit gondol, el fognak menni? — Érsek úr, véleményem szerint nem. Erre így válaszolt: rendben van, nem mennek el, az ÁEH kidobja őket innen, de mi lesz az épülettel? — mármint a Hittudományi Akadémia és a szeminárium épületével. Emiatt aggódott az érsek.

A hetvenöt hallgatóból hárman vettek részt a békegyűlésen. Ezt követően rövid úton kirúgtak elsősorban engem, tíz főkolomposnak tartott kispappal együtt. A bentmaradóktól nyilatkozatot akartak kicsikarni, melyben elítélnék bennünket. Ekkor a püspökök ismét nagy agitációba kezdtek saját kispapjaiknál: írják alá az elítélő nyilatkozatot, hogy ezzel megmentsek a saját bőrüket.

Továbbra is szabadon jártam ki-be a szeminárium épületébe. Aznap délelőtt is bent voltam, amikor a püspökök gyözködtek a saját egyházmegyéseiket. Számomra mulatságosnak tűnt az egész, mert már tudtam, hogy a kispapok visszautasították az ajánlatot, és az elítélő nyilatkozatot egyikőjük sem írja alá. Shvoy atya észrevett, magához hívott és megkérdezte: no, mi van? Hogy döntöttek a többiek?

Senki nem írja alá! Nem ítélnék el bennünket! Erre így szólt: Jaj, fiam, szaladj, hívd össze azonnal az enyémeiket, mert én rábeszéltem őket! Hívd gyorsan valamennyit, és közöld velük az én nevemben, hogy a világért alá ne írják a nyilatkozatot. Ezt követően valamennyi kispapot kitiltották a Hittudományi Akadémiáról.

Miután láttam a sorsukat, értettem meg a sajátomat, és értettem meg az Istent. Az Úristen velem már előre végigcsináltatott mindent, hogy utána én megmenthessem a többi szeminaristát.

A kispapok eltávolítása egyébként példátlanul aljas megoldás volt. Az Actio Catholica akkori elnöke, Várkonyi Imre teljesen jogtalanul vett részt a püspökkari konferencián. Állítólag mint kispapneveléssel foglalkozó szakembert hívták meg. Korábban Várkonyiról csak annyit tudtam, hogy a Grósz érsekre terhelő iratokat ő adta ki a bíróságnak, és önmagát valahogy prépostá nevezette ki.

A püspökkari konferencián felállt, melyen sajnó Shvoy püspök úr elaludt — nagyon öreg ember volt már ekkor —, és azt mondta: Tiltakozik az ellen, hogy a becsületes és rendes kispapokat megfertőzzék az olyan alakok, mint amilyenek a Központi Szemináriumban vannak —, és itt nyilván rám gondolt. Követelte, hogy ezeket az embereket távolítsák el. Várkonyi száz százalékgig az állam embere volt. A mi kirúgásunkhoz az ő fölszólalása adta a döntő lendületet.

Ha jól emlékszem, Marellának hívták a párizsi pápai nunciust, aki tízezer forint segélyt küldött nekünk, s abban a hitben juttatta az Actio Catholicához, hogy biztosan megkapjuk. A tízezer forint az AC-nál „elveszett”...

Néhány kispap azonnal hazautazott, a többiek Pest utcáin csatangoltak. S tanácstalanul várták, hátha történik valami. Akkoriban a Váci utcában az angol-kisasszonyoknál miséztem. Apácák, kidobott káderek jártak oda. Amikor megtudták, mi történt, reggelente pénzt dugdostak a zsebembe. Itt ismerkedtem meg Cséry Hanna erdélyi származású grófnővel, gróf Andrassy Ilonával és Károlyi Erzsébet bárónővel. Nagyszerű nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeztek. A liechtensteini uralkodó főherceg is szerepelt a névsorban. Valószínűleg bosszúból ítélték el engem tizenkét évre, mivel ezeket a neveket a kihallgatások során természetesen nem árultam el. A liechtensteini uralkodóherceg és a bécsi nuncius közvetítette a mi kéréseinket a Vatikánba. Andrassy Ilonának unokatestvére volt az akkori francia nagykövet, Paul Boncourt felesége. Mindszenty bíboros úrral is volt összeköttetésünk. A bíboros tudta, hogy mit csinálunk, és egyetértett velünk. Paul Boncourt-né nagyon szerette a bíboros urat, és bejárt hozzá az amerikai követségre.

Megemlítettem Károlyi bárónőnek, akivel korábban, 1956-ban már együtt ültünk a börtönben, hogy mi történt. Károlyi bárónő a forradalom leverése után

a francia követségtől rengeteg segínyt kapott és osztott szét. Ezért kellett bűnhődni.

Hetvenöt fiatalot kellene megmenteni — mondtam neki. Egyházi felhatalmazásra és pénzre lenne szükségem. Akkor már elhatároztam, hogy a megmaradt negyvenöt-ötven papnövendék számára létrehozom a földalatti szemináriumot. A pápától a bécsi nunciuson keresztül kaptam meg az egyházi jóváhagyást és felhatalmazást.

Most már hozzáláthattam a szervezéshez. Rengeteg ismerősöm volt Budapesten: korábbi rabtársaim és családi kapcsolataim révén. Az ország népe nagy rokonszenvvel kísérte a munkánkat, a világsajtó is hírt adott rólunk. Erzsébet néninek barátja volt Ausztriában egy Auersperg hercegnő, aki ügyünk érdekében az egész osztrák sajtó szimpátiáját megszerezte. Rendkívül jóban volt Löwenstein herceggel, Adenauer kancellár korábbi tanácsadójával. Ő a nyugatnémet sajtót informálta rólunk. 1959 szilveszterén a BBC magyar adásában hallottam, hogy az év hazai történései között az egyik legnagyobb eseményként említették szemináriumunk létrejöttét és a kispapok viselkedését.

Igen nagy nemzetközi visszhangja volt a történeteknek, ezért tartottam nevetésesnek — mint a bírónak is említettem —, hogy kémkedéssel vádolnak, hiszen már két éve mindenki előtt nyilvánvaló volt, amit tettünk.

Munkahelyeket és albérlleteket kellett szereznem a fiataloknak. Anyagi ügyekben Erzsébet néni intézkedett. Hat héten belül kezembe nyomott egy csomagot. Legalább ötven-hatvanezer forint volt benne. Nem az első, de a legjelentősebb összeg volt. A bécsi nunciustól kaptam a francia követségen keresztül. A bécsi nuncius, De Lapiane összeköttetésben állt velem anélkül, hogy tudta volna, valójában ki áll a másik oldalon. A nuncius tanácsot kért XXIII. János pápától ügyünkben. Egyszer írásos pápai áldás érkezett a nevemre, s ebből én a legalizálást és a biztatást olvastam ki. Az áldást tartalmazó iratot természetesen a rendőrség letartóztatásomkor elkobozta. Kispap-társaim közül a jezsuiták és mások ekkor már külföldön voltak, többen közülük Rómában működtek, s ők is segítettek.

A kezdet kezdetén elhatároztam, ha egyszer létrejön a szeminárium, azt nemzetközi tekintélyű professzorok vezessék. Könyörögtem Bánk Józsefnek és Cserháti Józsefnek, hogy vizsgáltsanak vagy legalább ismerjék el a vizsgákat. Sajnos, nem merték vállalni.

Minden fiatalnak elegendő pénzt adtam ahhoz, hogy legyen miből megélnie az első fizetéséig. Lehetőség szerint egy munkahelyre legalább kettőjüket helyeztem el, ahogy ez az ősi egyházban is szokás volt. Ketten lakjanak, tanuljanak, egy helyen dolgozzanak.

Összegyűjtöttem néhány hatodéves, jól képzett, de még nem doktorált korrepetitort, így Nagy Imrét, a jelenlegi budapesti érseki helynököt, Rédly Elemért, aki ma a győri szeminárium rektora, Simmer Józsefet, ezt a kiváló képességű embert, aki később sajnos kilépett. Ők a legjobb tanulóknak számítottak az egyházban. Professzornak páter Mócsy Imre jezsuitát, páter Petrucho, aki a szegedi szemináriumnak hosszú időn keresztül volt a rektora és még két-három hasonló rangú szellemet kértem föl. Később mondta nekem Mócsy Imre, hogy az ő vizsgáit valamennyi európai egyetemen elfogadták. A jezsuitáknak már gyakorlatuk volt ebben, hiszen ők saját kispapjaik részére a kistarcsai internáló táborban is létrehoztak földalatti szemináriumot.

Így éltünk egy éven át. Akkor arra gondoltam, ha nem történik valami előrelépés, a fiatalok belefáradnak ebbe az életbe. Féltettem őket a széthullástól. Min-

denképpen papszentelést szerettem volna, hogy az alsóbb évfolyamosoknak ezáltal erőt adjak. A sikeres vizsgák letétele után azonban egyházi jogi problémával kellett szembenéznem. Ki szenteljen? A gond elsősorban kurzustársaimmal volt, akik már diakónussá lettek szentelve. Jogilag nagyon nehéz az egyik egyházmegye diakónusát egy másik helyen pappá szentelni. Ehhez külön kértük a pápa hozzájárulását, s ő a nunciuson keresztül üzent nekünk: tegyünk belátásunk szerint. Áldását adja ránk.

Megpróbáltuk elérni a püspököknél, hogy szenteljék fel saját kispapjaikat. Shvoy püspök úr két diakónusát berendelte magához Székesfehérvárra és pappá szentelte őket. Az akkori egri érsek ezért megneheztelt a püspökre, mondván, megszegte a megállapodást, elárulta a püspöki kart.

A megyéspüspökök nem merték vállalni a szentelést, sőt egyikük még azt is mondta nekem: minek erőltetni a kirúgott kispapok fölszentelését, így legalább könnyebben megnősülhetnek — különösen jámbor személy volt az illető.

Miután a püspökök elzárkóztak, más megoldás után kellett néznünk. Rédly Elemérrel és Kelényi Tiborral sokat gondolkodtunk, mitévők legyünk. Az egyházi jog előírása szerint Endrey püspök úrnak joga volt szentelni. A pápai évkönyvben, az Annuario Pontificioban mint esztergomi ordinárius szerepelt, azaz a megjegyzéssel, hogy akadályoztatva van. Így lett Schwartz Eggenhoffer Artúr az egyházmegye apostoli kormányzója. A püspök úr szimpatizált az elképzeléseinkkel, de maga nem akart részt venni azok megvalósításában.

Hogyan tovább? Egyszerre villant belém, a, gondolom a Szentlélektől származó sugallat, hogy a jogot és a bátorságot kell ötvözni. Zadravecz püspök úrról tudtam, ő szentelte a szerzetesi utánpótlás papjait. Endrey püspök úr az engedélyt boldogan kiadta egy másik püspök részére. Ezzel az irattal kerestem föl Zadravecz püspök urat Zsámbékon. Ő édesapámat nagyon jól ismerte. Közöltem vele, szeretnénk fölkérni papszentelésre. Ez nem megy olyan simán, válaszolta, ehhez engedély kell! Erre elővettem a fölszentelendők névsorát és az Endrey püspök által kiadott engedélyt.

Így már semmi akadálya, nevetett föl. Beszéljük meg, mikor és hol. Március 17—19-ben állapotunk meg. A helyszín pedig a Tanács körüti lakásom. Társaim beöltözve izgultak a szobában, vajon megérkezik-e a püspök?

A kérdéses napon a Moszkva térre siettem, s vártam a zsámbéki busszal érkező püspököt. Egy közismert békepappal együtt szállt le. Futó pillantást vettem rám, akkor már mindketten eléggé rutinos emberek voltunk, tudtam, nem szabad mozdulnom. Elhaladtak előttem, majd nem sokkal később Zadravecz püspök elbúcsúzott kísérelőjétől. Nevetve jött vissza. Taxiba ültünk és elmentünk a lakásomra. Társaim fölsóhajtottak, amikor megpillantották a püspököt. Hetüket szubdiakónussá és diakónussá, Somogyi Sándor regnumistát pappá szentelte.

A további szentelésekhez ismét a bécsi nunciuson keresztül kértünk engedélyt XXIII. János pápától. Ő minden további nélkül megadta. Később az egyik püspök úrnak igyekeztem megmagyarázni, hogy ne vegye személyes sérelemnek, amiért Zadravecz püspök átvállalja azt a veszélyt, mely az állam részéről fenyegeti a szentelő püspököt. Az idős püspök atyát arra is kértem, ne híresztelje a papszentelések ügyét, mert ezzel saját püspöktársát buktatja le.

Saját kurzustársaimat Mátyásföldön, egy nagyon szép villában szentelte pappá Zadravecz püspök úr. Ott már magnetofonról hallgattuk a Sixtina kórus előadásában a *Tu es Petrust*. A püspök úr az én szobámban a 185. titkos szentelésénél tartott. Akkor a kissé ünnepélyesebb vacsorán mondtam neki: Püspök

atya, nemsokára eléri a kétszázat. Mire rám nevetett: édes fiam, azon én már rég túl vagyok.

Zdravec püspökre mindenféle rosszat mondanak, gúnyolódva emlegetik a frank-perrel kapcsolatos szerepe miatt. Fiatalemberként, politikai tapasztalatok híján került bele. Arról megfélekednek kritikusai, hogy isteni küldetést töltött be évtizedeken keresztül. Nélküle nagyon sokan nem lehetek volna pappá Magyarországon. A magyar egyház és a magyar katolicizmus rengeteget köszönhet neki.

Még egy, az állam szempontjából földalattinak tekinthető papszentelésre került sor a Hermina mezei kápolnában. Bohán Béla jezsuitát, aki ma Kárpátalján folytatja papi hivatását, ott szentelte fel Zdravec püspök úr. A Központi Szemináriumból eltávolított kispapok közül tizenheten így lettek pappá. Tíz kispap szentelését — ha szabad ezt a kifejezést használnom — kizsaroltuk. Két veszprémi, három váci, három esztergomi egyházmegyést Schwartz Eggenhoffer Artúr apostoli kormányzó engedélyével Szabó püspök, s mint említettem, két székesfehérvári diakónusát Shvoy püspök szentelte.

Ki kell mondanom: a kispapok ilyen föllépésére, szerepére soha nem került volna sor, ha a saját püspökeink bevallják nekünk, hogy ők aláírták azt a nyilatkozatot, melyben támogatták a békemozgalmat. Ezt az iratot letartóztatásom után legnagyobb megdöbbenésemre az ÁVH-n megmutatták nekem. Mi mindannyian azzal a meggyőződéssel cselekedtünk a szemináriumban, hogy a Szent-szék akaratát teljesítjük, és püspökeink egyetértenek velünk.

Amióta eltávolítottak a szemináriumból, az ÁVH emberei állandóan követtek. Tudtam, ezért teljesen váratlanul ért letartóztatásom. Annyira természetes volt, hogy figyelnek, tehát mindent tudnak rólam. Nincs mit rejtegetnem, ezt ők is tudják, így nincs miért letartóztatniuk. A Fő utcában a nyomozás során elmondták nekem, milyen nehezen tudtak követni az utcán. Sokszor leráztam a kísérfőmet. Egyszerű trükk az egész, feleltem. Az Astoria előtt beálltam a buszmegállóba. Elengedtem az arra közlekedő három-négy járatot. Aki végigvárta ezt, s végül velem együtt szállt fel, az volt a követőm.

Akkoriban valamennyi fiatalokkal foglalkozó közösséget, csoportot — ma úgy mondják, bázisközösséget — rendszeresen figyeltek. A Budapest körüli kirándulóléhelyek, Makkosmária, Máriaremete hemzsegett a bennünket és más csoportokat figyelő, fényképező nyomozóktól. Szabályszerű őrzásokat tartott az ÁVH.

(Folytatjuk)
Közreadja: Elmer István